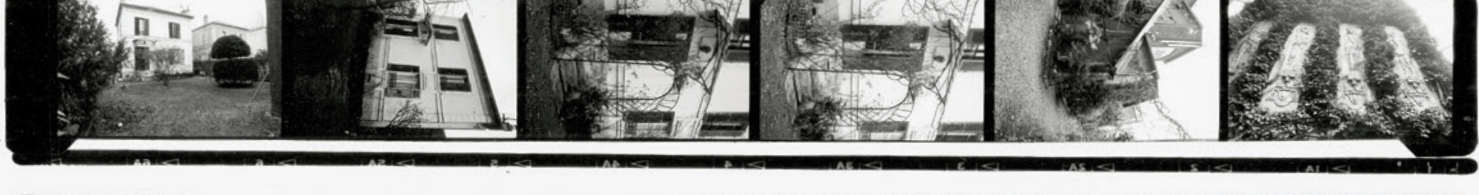

24 Paris, Pont Marie

TECHNICAL DATA

Paris

ASU
28a
dist
m
cm

28a
24

Paříž,
město moderny

Konec února 1886 - 19. únor 1888

V srdci Montmartru

„Francouzský vzduch čistí mysl.“

Paříž, rue Victor Massé 25 (dříve rue Laval), 9. pařížský obvod Elegantní průčelí v eklektickém stylu na budově mezi rue des Martyrs a rue Pigalle, kde bydlel Vincent s Theem zhruba od 28. února 1886 do června téhož roku. V roce 1901 si tu Berthe Weilová otevřela malou galerii, kde vystavovala mladé neznámé umělce jako např. Picassa.

36
Sádrový odlitek ženského torza (Paříž, únor–březen 1887). Olej na plátně, 40,8 × 27,1 cm. Amsterdám, van Goghovo muzeum (Nadace Vincenta van Gogha). F216g/JH1055.

Paul Cézanne, *Zátiší se sádrovým Kupidem* (1895). Londýn, Courtauldova galerie.

Pamatuj, můj drahý příteli, Paříž je Paříž. Paříž je jen jedna, a jakkoli těžký tu umí život být, a i kdyby se stal ještě horším a těžším – francouzský vzduch čistí mysl a plodí dobro – celý svět dobra.“ (Paříž, září–říjen 1886. H. M. Livensovi.) Vincent přijel do Paříže koncem února 1886. Napsal o tom Horaci Mannu Livensovi, mladému anglickému malíři, s nímž se seznámil na Akademii v Antverpách, kde se učil na sádrových odlitcích starých soch. Tento dopis, který byl vydražen na aukci roku 1995 a dnes se nachází v soukromé sbírce, je vzácným svědectvím o Vincentově pobytu v Paříži: dva roky, které tu strávil, dokumentuje pouze deset dopisů. V prvním z nich Vincent hovořil o svých nových studiích krajin, „upřímně *zeleňých*, upřímně *modrých*“. Řekl, že jelikož život je třeba hledat v barvě, „pravé kreslení je modelováním s barvou“. Zdůraznil svůj obdiv k mistrům jako Delacroix a zmínil se o umělcích, o nichž do té doby neslyšel – svých vrstevníků nebo lidech, kteří nebyli o mnoho starší než on. V Antverpách ještě neznal impresionisty. Nyní svému příteli sdělil, že není „členem jejich klubu“, ale že se obdivuje Degasovým aktům a Monetovým krajinám. Vincent se však nepřestěhoval do Paříže, aby vstoupil do řad impresionistů. Tři měsíce strávené v Antverpách pro něj byly finančně i fyzicky nešťastné. Nedařilo se mu pracovat s živými modely ani najít ženy, které by mu pózovaly nahé, a tak se smířil se sádrovými odlitky – jak bylo na akademiích běžnou praxí. Odlitky používal i při práci doma v Paříži. Vlastnil několik malých kopií starých sošek Venuše, podle nichž vznikly skici, kresby a nakonec i vznešená zátiší – jako např. *Zátiší se soškou, růží a dvěma knihami* (obr. 33, str. 99) či *Sádrový odlitek ženského torza*. Zdá se, že tato díla předcházela některé podobné experimenty Cézanna jako *Zátiší se sádrovým Kupidem* (1895), které se dnes nachází v Courtauldově institutu v Londýně. Tradice integrování odlitků či soch do větších obrazů trvala již od renesance. Ožila však nanovo po Vincentových experimentech a ještě později, po Cézannovi, s umělci jako Matisse a Picasso na počátku 20. století.

Antverpy uhasily Vincentovy naděje, že by mohl svá díla prodávat. Zato v Paříži (kterou již navštívil v letech 1873 a 1875) si hojně vyměňoval obrazy s ji-

V srdci Montmartru

„Francouzský vzduch čistí mysl.“

nými umělci a rychle si mezi nimi našel nové přátele. Snažil se také – přes několik různých obchodníků – prodat některé své obrazy po padesáti francích, ale marně. Pro Vincenta a jeho vrstevníky představovala Paříž prototyp moderního města. Byla domovem majestátních bulvárů a nádraží z litiny, *guinguettes* (charakteristických barů a bister pod širým nebem), kabaretů a mlýnů proměněných v tančírny, mostů a malebných výhledů na řeku. Byla prostředím naturalistických románů Maupassanta a Zoly. Její galerie a živoucí trh s uměním přitahovaly zástupy malířů z celého světa a s nimi také umělecké kritiky. Ale v první řadě tu žil Theo. V roce 1882 byl povýšen na uměleckého ředitele bývalé galerie Goupil & Cie na Boulevard Montmartre 19. Podnik se mezitím přejmenoval na Boussod & Valadon a Theo stál v čele snah zařadit do jeho rozšiřujícího se repertoáru impresionistické malíře – a stát se tak konkurentem nejznámějšího obchodníka mezi impresionisty Paula Duranda-Ruela. Theo měl pronikavý důvtip a spatřoval v avantgardním umění velký potenciál, přestože tradičně orientovaný Goupilův podnik dával přednost malířům jako Millet, Delacroix, Jean-Baptiste-Camille Corot a Daubigny: týmž umělcům, které prodávali i další pařížští obchodníci s uměním za „přemířené ceny“, jak Vincent sdělil v dopise Livensovi (Paříž, září nebo říjen 1886, H. M. Livensovi).

Theo Vincenta v plánu přestěhovat se do Paříže podporoval, ale měl i své výhrady. V té době Theo bydlel na rue Laval 25 (dnes rue Victor Massé) v elegantní budově, jež kombinovala novogotický a novorenesanční styl. Okolní čtvrť žila a dýchala uměním ve všech formách. O pár metrů dál bydlel Maurice Ravel. Na stejné ulici ležel Bal Tambourin, jedna z Vincentových oblíbených štací, a slavný kabaret Le Chat Noir. Ve stejné čtvrti byl také obchod H. Vieillea, kde se prodávala plátna a rámy, a v 70. letech 19. století měla nedaleko odtud ateliér americká impresionistka Mary Cassattová.

Theův byt byl však malý a pro malování se příliš nehodil. Proto Theo Vincenta požádal, aby si udělal zastávku v Nuenenu a zůstal tam do června, aby mu mezitím mohl najít nějaké lepší bydlení. Vincent však bez varování přistál v Paříži jako meteor už 28. února 1886 (nebo o den dříve). V Antverpách se topil v dlužích a odešel, aniž by je vyrovnal, jak se poz-

Paříž, rue Lepic 54, 8.

pařížský obvod Vincent a Theo se přestěhovali do 4. patra tohoto domu v červnu 1886. Vincent tu zůstal až do 20. února 1888, kdy odjel do Arles. Často maloval rozsáhlé vyhlídky na město, které se mu naskýtal z okna.

V srdci Montmartru

„Francouzský vzduch čistí mysl.“

37

37
*Pohled na Montmartre
s lomem a mlýny* (Paříž,
červen-červenec 1886).
Olej na plátně, 32 × 41 cm.
Amsterdam, Van Goghovo
muzeum (Nadace Vincenta
van Gogha). F230/JH1177.

ději přiznal v dopise. Jakmile dorazil, vytrhl list ze svého zápisníku, napsal francouzsky vzkaz a poslal ho bratrovi do galerie. Tento významný historický střípek přežil díky tomu, že Theo si asi o měsíc později napsal na jeho druhou stranu seznam do prádelny. Vincentova zpráva byla rezolutní, s nádechem úzkosti:

Můj drahý Theo, nehněvej se na mne za to, že jsem přijel tak zčistajasna. Tolik jsem o tom přemýšlel a jsem si jist, že tak ušetříme čas. Budu v Louvru po poledni nebo i dříve, budeš-li chtít. Prosím dej mi vědět, v kolik hodin můžeš být na Salle Carrée [...] přijď nejdříve, jak budeš moci.

(PAŘÍŽ, KOLEM 28. ÚNORA 1886.
THEOVI.)

Theo ho samozřejmě uvítal. Bratři se dělili o byt na rue Laval do června, kdy se přestěhovali do většího bytu v nejvyšším patře na rue Lepic 54, v půli kopce Montmartre. Vincentův pokoj poskytoval ohromné výhledy na Paříž. Od té chvíle namaloval nejméně 280 děl s novými barvami a různými experimenty, včetně zátiší, svých prvních slunečnic a studií sádrových soch. Namaloval také desítky krajin v plenéru, v nichž se mu předlohou stal malebný, téměř venkovský Montmartre s rozlehlými zelenými plochami, mlýny obklopenými zeleninovými zahradami, kabarety i kavárnami. Později mu jako podobná předloha sloužily Asnières (dnes Asnières-sur-Seine) severně od Paříže.

S umělci v kavárnách

38

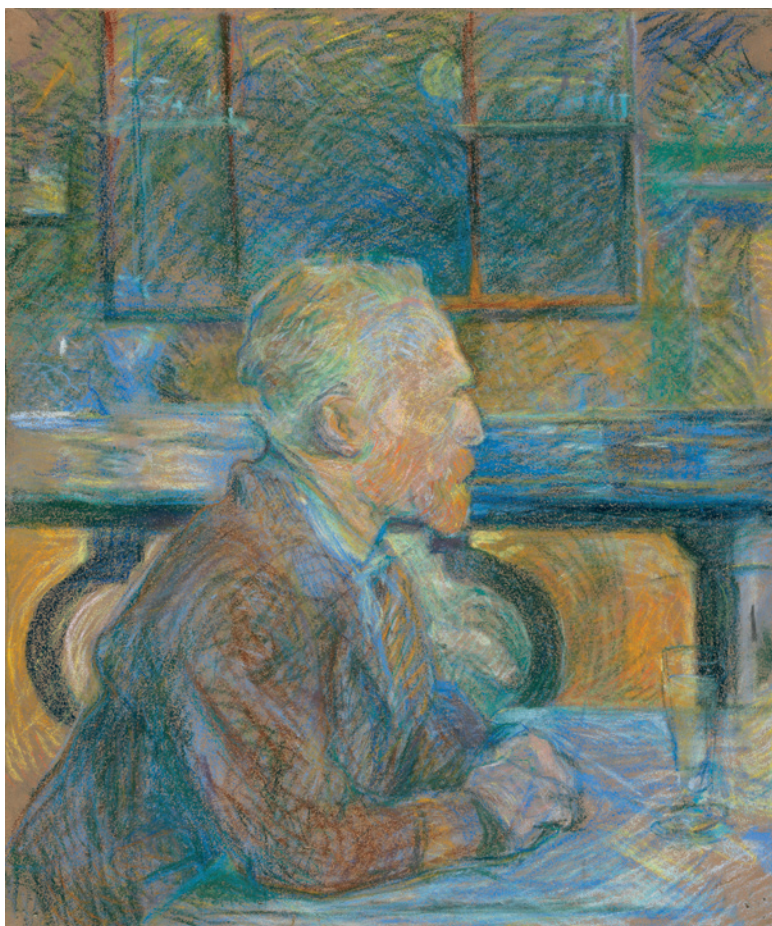
Autoportrét s dýmku (Paříž, září-listopad 1886). Olej na plátně, 46 × 38 cm. Amsterdam, Van Goghovo muzeum (Nadace Vincenta van Gogha). F180/JH1194.

38

Henri de Toulouse-Lautrec, *Portrét Vincenta van Gogha* (Paříž, 1887). Amsterdam, Van Goghovo muzeum (Nadace Vincenta van Gogha).

Henri de Toulouse-Lautrec, který byl o jedenáct let mladší než Vincent, se s van Goghem poprvé setkal v ateliéru Fernanda Cormona na Boulevardu de Clichy 104. Scházelo se zde mnoho mladých umělců, včetně Émila Bernarda a Georgese Seurata. Dva malíři se stali natrvalo přáteli a jejich blízkost je patrná i z Toulouse-Lautrecova pronikavého pastelu Vincenta v pařížské kavárně. V lednu 1890, během výstavy *Les XX* v Bruselu, Toulouse-Lautrec dokonce vyzval jednoho van Goghova očeňovatele na souboj. Theo měl na této výstavě šest pláten.

Jeden z prvních van Goghových autoportrétů v Paříži. Namaloval se v tradičním oděvu a s dýmku v ústech; působí tu mnohem starší než na svých třiatřicet let.

Po starých schodech

Paříž, 18. obvod Strmé dlážděné schodiště, které vede z place du Calvaire na place du Tertre na Montmartru, patří k nejnavštěvovanějším místům Paříže. Díky svému kouzlu a poetice bylo oblíbené také mezi avantgardními umělci. Bratři van Goghovi bydleli nedaleko odtud, na rue Lepic.

Pohled na Paříž z Montmartru
(konec léta 1886). Olej na plátně,
38,5 × 61,5 cm. Kunstmuseum Basilej,
F262/JH1102.

39

Pohled na „šedé“ město jako by vypadl z krásných Zolových popisů.

„Okna zůstávala téměř stále otevřená; nemohla ani přejít pokoj, nemohla se ani pohnout, ani otočit hlavu, aniž by zavadila pohledem o to ustavičné panorama Paříže.“

(*Émile Zola, Lístek lásky, 1878*)

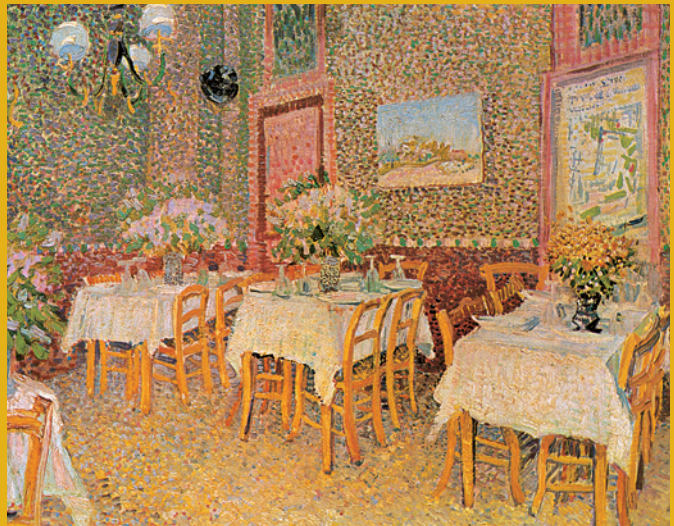
Paříž Moderní město při pohledu z Montmartru, symfonie šedé.

Pokoj s výhledem na Paříž

Proměnlivé počasí. Byt bratrů van Goghových na rue Lepic, v samotném srdci Montmartru, byl nakonec vším, v co Vincent mohl doufat. Konečně mohl rozvíjet nové experimenty se světlem, barvou, úhlem a pohledy. Jeho pokoj na zadní straně budovy shlížel na zahradu porostlou břečťanem a plazivými rostlinami. Vyhlídka byla velkolepá, s Meudonem a Saint-Cloud v pozadí a, jak se Theo svěřil jednomu příteli v Haagu, „kusem nebe nad tím vším, který je téměř tak velký, jako když člověk stojí na dunách“. Theo dodal, že Vincentovi se v okně naskýtalo nekonečně mnoho atmosférických variací, které se hodily ke stejné nekonečnému množství jejich znázornění.

40

Neobvyklá technika, neobvyklá kompozice. Na jaře roku 1887 Vincenta jeho přátelství se Seuratem – který nebyl jen malíř, ale také teoretik experimentující s technikou pointilismu – vedlo k namalování nádherného obrazu reprodukováného na protější straně, který existuje ještě v jedné variantě. Vincent zde použil neobvyklou kompoziční techniku a zorný úhel, které byly zčásti inspirovány popředími a barevnými schémata japonských rytin. Obzor je umístěn přesně doprostřed kompozice, s Trocadérem a jeho palácem daleko na jihu, jako by měl plátno symetricky rozdělovat. Obraz působí, jako by Vincent v některých jeho částech pracoval technikou pointilismu a podle Seuratovy rady rozložil základní barvy. V jiných, snadno rozpoznatelných částech obrazu kladl barvy zcela odlišným způsobem a naprosto svobodně. Seuratova technika malby jednotlivých bodů mu však připadala příliš strnulá. Vyžadovala čas, a to kolidovalo s jeho potřebou rychlosti. Vincent se pravděpodobně rozhodl, že pointilismus nevyhovuje spontánnosti jeho tahů štětcem, a brzy od něj upustil.

40

Interiér restaurace (Paříž, červen–červenec 1887). Olej na plátně, 56 × 45,5 cm. Otterlo (Nizozemsko), Muzeum Kröllerové-Müllerové. F342/JH1256.

Tento interiér restaurace, pravděpodobně v Asnières na severu Paříže, je dalším příkladem van Goghova chvilkového zájmu o Seuratův pointilismus.

41

Pohled na Paříž z van Goghova pokoje v rue Lepic (Paříž, březen–duben 1887). Olej na plátně, 46 × 38 cm. Amsterdam, Van Goghovo muzeum (Nadace Vincenta van Gogha). F341/JH1242.

